

5.4. Глобальний індекс інновацій як індикатор можливостей інноваційного розвитку України

У сучасних умовах наука та науково-технічна сфера відіграють визначальну роль у ефективному розвитку економік передових країн світу та якісному покращенні життя громадян. Стрімко зростає наукомісткість ВВП, збільшується кількість зайнятих у науково-технічній сфері, нарощуються кошти на її фінансове та ресурсне забезпечення. Світовий ринок наукомісткої продукції зростає у 2-2,5 рази швидше порівняно з темпами росту світової економіки.

В Україні за роки незалежності наука втратила функції впливу на соціально-економічний розвиток держави, до критичного рівня знизився показник вітчизняного науково-технічного потенціалу, що стало загрозою національній безпеці України.

Починаючи з 2007 року Cornell University (США), французька школа бізнесу INSEAD і Всесвітня організація інтелектуальної власності при ООН щорічно проводять дослідження ефективності інноваційної діяльності країн світу та представляють його результати у доповіді, яка має назву «Global Innovation Index» («Глобальний індекс інновацій»).

Доповідь 2016 року «Глобальний інноваційний індекс» містить рейтинг ефективності інноваційної діяльності у 128 країнах світу у 2015 році, який заснований на оцінці за 82-ма індикаторами, згрупованими за наступними напрямками:

1) наявні ресурси і умови для проведення інновацій (*Innovation Input*): інститути; людський капітал і дослідження; інфраструктура; розвиток ринку; розвиток бізнесу;

2) досягнуті практичні результати здійснення інновацій (*Innovation Output*): розвиток технологій та економіки знань; результати творчої діяльності.

В табл. 5.7 представлені глобальні індекси інновацій деяких країн за період 2011-2015 роки з відповідними змінами.

В останньому випуску доповіді розглядається вплив орієнтованої на інновації політики на економічне зростання і розвиток. Як країни з високим рівнем доходу, так і країни, що розвиваються здійснюють різні стратегії економічного зростання на основі інноваційних ініціатив. Деякі країни успішно нарощують свій інноваційний потенціал, в той час як інші,

як і раніше, відчувають труднощі [18; 19].

Таблиця 5.7

Динаміка глобального індексу інновацій окремих країн світу [18]

Рік	2011		2012		2013		2014		2015	
	місце	бал (0 - 100)	місце	бал (0 - 100)	місце	бал (0 - 100)	місце	бал (0 - 100)	місце	бал (0 - 100)
Німеччина	15	56	15	56	13	56	12	57	10	57,94
США	10	58	5	60	6	60	5	60	4	61,40
Велика Британія	5	61	3	61	2	62	2	62	3	61,93
Японія	25	52	22	52	21	52	19	54	16	54,52
Франція	24	52	20	53	22	52	21	54	18	54,04
Польща	44	40	49	40	45	41	46	40	39	40,22
Російська Федерація	51	38	62	37	49	39	48	39	43	38,50
Україна	63	36	71	36	63	36	64	36	56	35,72

Найбільш інноваційною країною в шостий раз поспіль визнана Швейцарія. Друге місце зайняла Швеція, на третьому місці опинилася Великобританія. Далі слідують США, Фінляндія і Сінгапур; в число 25-ти провідних країн увійшов також і Китай.

Країни Європи мають у своєму розпорядженні відносно сильні інститути і високорозвинену інфраструктуру, хоча існують можливості для подальшого прогресу в тому, що стосується рівня розвитку бізнесу і результатів в області знань і технологій. Європа досягла особливо високих результатів в областях охорони навколишнього середовища, доступу до ІКТ і очікуваної тривалості навчання. У той же час існують можливості для подальшого прогресу в тому, що стосується НДДКР, що фінансуються підприємствами, НДДКР, що фінансуються іноземними фірмами, високотехнологічного експорту та подачі міжнародних заявок на патенти.

Китай став першою країною із середнім рівнем доходу, що увійшла в число 25-ти провідних країн-новаторів в світі, і, таким чином, приєднався до групи високорозвинених держав, які незмінно очолюють рейтинг Глобального індексу інновацій протягом всіх дев'яти років проведення обстеження інноваційного потенціалу більш ніж 100 країн у всьому світі. Це досягнення Китаю відображає зростаючі показники країни в області інновацій, а також вдосконалення методології оцінок, використовуваних при складанні Глобального індексу інновацій [19].

Незважаючи на досягнутий Китаєм прогрес, «інноваційний розрив»

між розвиненими і країнами, що розвиваються зберігається, при цьому сприяння інноваціям залишається важливим чинником динамічного розвитку конкурентоспроможної економіки.

Інновації вимагають безперервних інвестицій. До кризи 2009 р. витрати на наукові дослідження і дослідно-конструкторські розробки (НДДКР) росли приблизно на 7% в рік [19]. Опубліковані в Глобального індексу інновацій 2016 р. дані показують, що у 2014 р. витрати на НДДКР в усьому світі виросли тільки на 4%. Це стало результатом уповільнення економічного зростання в країнах з ринковою економікою, що формується і скорочення витрат на НДДКР в країнах з високим рівнем доходу, що, як і раніше, викликає занепокоєння.

Важливою умовою підвищення темпів довгострокового економічного зростання стають інвестиції в інновації, що стає пріоритетом для всіх зацікавлених сторін.

Серед лідерів Глобального індексу інновацій 2016 р., які лідирують за показником якості інновацій, чотири країни – Японія, США, Великобританія і Німеччина. Цей важливий індикатор відображає рівень розвитку вищої освіти, число наукових публікацій і кількість поданих міжнародних заявок на патенти. Китай перемістився на 17-е місце за якістю інновацій, ставши за даним індикатором лідером серед країн із середнім рівнем доходу; далі за ним йде Індія, яка випередила Бразилію.

Отже, для забезпечення ефективності інвестицій в інновації країни повинні зосередити зусилля на реформуванні освіти і нарощуванні власного дослідницького потенціалу, з тим щоб успішно конкурувати в умовах мінливої глобальної економіки.

З країн колишнього СРСР найвище піднялася Естонія, що зайняла 24-те місце. Росія зайняла 43-тє місце, у Молдавії 46-те місце, Україна займає 56-те місце (у 2014 році – на 64-му), Вірменія – 60-те. Білорусія, яка зайняла 79-те місце, потрапила в нижню частину рейтингу – між Іраном і Кенією [18; 19].

Україна розташувалася між Монголією і Бахрейном, які займають 55-тє і 57-ме місця відповідно. У групі країн з доходом нижче середнього, куди входить наша країна, вона зайняла друге місце після сусідньої Молдови. В регіоні «Європа» Україна на 3-му місці з 39-ти, випереджаючи Македонію (58-ме), Сербію (65-те), Білорусь (79-те), Боснію і Герцеговину

(87-ме) та Албанію (92-ге). При цьому наша країна єдина серед європейських країн в загальному рейтингу від 50 до 100, хто покращив свої позиції [20].

В рамках Глобального індексу інновацій аналітики розподілили країни на три сегменти – лідери, успішні і країни-аутсайдери – в залежності від розміру ВВП на душу населення при оцінці впливу на нього інноваційних ринків. Україна знаходиться ближче до центру кривої в сегменті «процвітаючих» ефективних інноваторів (білі кола) поряд з В'єтнамом, Індією, Філіппінами, Вірменією і Марокко.

Найбільш слабкими критеріями в Індексі інновацій для України є «Політична стабільність і безпека» (125-те місце із 128-ми), «Легкість вирішення питань банкрутства» (113-те – позаду Гондурасу й Ірану), «Політичне середовище» (123-ге), «ВВП на одиницю використуваної енергії» (115-те місце слідом за РФ). Також слабким місцем є категорія «Інвестиції», де наша країна зайняла 77-ме місце в індикаторі «Простота захисту міноритарних акціонерів», 76-те – в «Ринковій капіталізації» національних компаній. За індикатором «Кількість венчурних інвестицій» на мільярд доларів ВВП Україна посідає 42-ге місце. Цікаво, що Глобальний індекс інновацій також враховує деякі культурні індикатори, де нашим слабким місцем є «Кількість знятих художніх фільмів» на мільйон населення – 94-те місце в рейтингу [20].

У доповіді також аналізується зростаюча частка інновацій, що створюються за допомогою глобальних інноваційних мереж, які служать доказом того, що в умовах зростаючого транскордонного обміну знаннями і талантами можливе більш широке застосування результатів глобальної інноваційної діяльності. У доповіді також робиться висновок про те, що існують широкі можливості для поглиблення співпраці в рамках приватних і державних НДДКР для посилення майбутнього економічного зростання [19].

На національному рівні, як зазначено в доповіді, політика в області інновацій повинна бути більш безпосереднім чином спрямована на надання сприяння міжнародному співробітництву і транскордонного поширення знань. Нові міжнародні керівні структури повинні також прагнути до розширення передачі технологій країнам, що розвиваються та їх поширення в цих країнах.

Важливою рушійною силою нових стратегій та інноваційного роз-

витку підприємств майже в усіх секторах економіки служать цифрові технології. Для успіху в сучасних нових умовах потрібні перспективні стратегії, що враховують досягнення цифрових технологій і необхідність докорінного перегляду методів роботи компаній [19].

Загальновідомо, що для самовідтворення наукової сфери її фінансування має проводитися на рівні не нижче 0,9% ВВП. Так, за даними 2014 р., частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Фінляндії – 3,17%, Швеції – 3,16%, Данії – 3,05%, Австрії – 2,99%, Німеччині – 2,87%, Бельгії – 2,46%, Словенії – 2,39%, Франції – 2,26%; меншою – у Чорногорії, Румунії, Кіпрі, Латвії та Сербії (від 0,36% до 0,77%) [21].

За останні 10 років фінансування української науки скоротилось з 1,7% ВВП у 2005 році до 0,62% ВВП у 2015 році за всіма джерелами. Кошти держбюджету у 2015 році у загальному обсязі фінансування становили 0,21%. Це найнижчий показник фінансування науки за весь час незалежності України [21].

Брак коштів та застарілість матеріально-технологічної бази науки суттєво обмежують можливості проведення в Україні наукових досліджень та їх виконання на світовому рівні.

Україна тривалий час перебуває у стані економічної, політичної та соціальної кризи. Низькі позиції є результатом відсутності єдиної політики розвитку держави та відсутності результатів у боротьбі з корупцією.

Список використаних джерел

1. Swiss Federal Institute of Technology [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index/info>.
2. Офіційний сайт Індексу глобалізації: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>.
3. Буценко І. М. Показники оцінки процесу економічної глобалізації [Електронний ресурс] / І. М. Буценко, Ю. В. Ілясова. – Режим доступу: http://ecrimea.crimea.edu/arhiv/2011/econ_1_2011/497-501.pdf.
4. Моделі ендегенного зростання економіки України / За ред. д.е.н. М. І. Скрипниченко. – К. : Ін-т економіки та прогнозування. – 2007. – 576 с., с. 214.

5. The World Bank. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org>.
6. Офіційний сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>.
7. Ефективність діяльності підприємств в умовах глобалізаційних процесів / за ред. О. В. Ольшанської, А. О. Мельник, Т. М. Янковець. – К. : КНУТД, 2016. – 390 с.
8. Звіт «Doing Business-2017» [Електронне джерело] / Вісник. Офіційне видання фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/~//media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>.
9. Україна у світових рейтингах [Електронне джерело] / Вісник. Офіційне видання фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9160>.
10. Рейтинг конкурентоспроможності IMD Міжнародного інституту розвитку менеджменту. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>.
11. Україні у світових рейтингах: що змінилося за рік? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.slovoidilo.ua/2017/02/06/infografika/jekonomika/ukraina-v-mirovux-rejtingax-chto-izmenilos-za-god>.
12. Україні у світових економічних рейтингах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://media.slovoidilo.ua/media/infographics/4/31089/31089-1_uk_origin.png.
13. Місце України у світовому рейтингу розвитку економік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.slovoidilo.ua/2017/02/01/infografika/jekonomika/mesto-ukrainy-v-mirovom-rejtinge-razvitiya-ekonomik>.
14. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrainy-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.
15. Список країн за ВВП (номінал) на душу населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_\(номінал\)_на_душу_населення](http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_(номінал)_на_душу_населення).

16. Список країн за ВВП на душу населення 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investorschool.ru/spisok-stran-po-vvp-na-dushu-naseleniya-2016>.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція). Верховна Рада України; Закон від 12.02.2015 № 191-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/191-19>.

18. Глобальний індекс інновацій. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>.

19. Исследование INSEAD: глобальный индекс инноваций 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=4887&%20category=%201&id%20=943>.

20. Глобальний рейтинг інновацій знову очолила Швейцарія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessz.com.ua/news/events/1418>.

21. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік. Аналітична довідка [Текст] / МОН України, Український інститут науково-технічної і економічної інформації. – Київ, 2016. – 199 с.